

Slaven Bertoša, *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*, Pazin – Pula: Katedra Čakavskog sabora – Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2012., 176 str.

U knjizi *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*, autor, prof. dr. sc. Slaven Bertoša razmatra problematiku imigracijskih kretanja u mletačku Pulu s područja austrijske Istre. Analiza se zasniva na podacima iz puljskih matičnih knjiga u razdoblju od 1613. do 1817. godine.

Matične knjige su prvorazredno povijesno vrelo na čijoj osnovi povjesničar pronalazi brojne informacije te analizirajući ih, rekonstruira povijest i događaje u svezi s određenim lokalitetom ili regijom, a uz to dobiva i podatke za analitički pristup nekom povijesno-sociološkom fenomenu. Za potrebe ove knjige autor nije, međutim, koristio samo informacije iz matičnih knjiga s namjerom praćenja migracijskih kretanja stanovništva s područja austrijske Istre prema Puli, nego je isto tako u širem smislu pratio njihovo kretanje i prema mletačkoj Istri. Na takav način moguće je pratiti i poveznice, kontakte između dviju strana istarske političke dihotomije.

Kako bi olakšao put do informacije, autor strukturira poglavlja u sustavnom slijedu, čime djelo dobiva na koherentnosti i cjelovitosti. Knjiga je podijeljena na trideset kraćih poglavlja u kojima autor opisuje različite aspekte života doseljenika s područja austrijske Istre u Puli u novom vijeku. Radi lakšeg uvida u djelo i potrebe ovog prikaza, knjigu je moguće podijeliti u četiri cjeline. Prva razmatra opću problematiku koja se odnosi na doseljenike i donosi informacije iz matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih. Druga cjelina iznosi podatke dobivene iz knjige vjenčanih, dok se treća i četvrta temelje na matičnim knjigama krštenih, odnosno umrlih.

Govoreći općenito o matičnim knjigama Pule, autor uvodi temu u svezi s područjem austrijske Istre. U tom kontekstu S. Bertoša prilaže popis doseljenika u Pulu s podacima o njihovu matičnom mjestu, donoseći toponime u izvornom obliku – prema zapisu u matičnim knjigama, kao i u suvremenom obliku. U spisima se, dakle, mogu iščitati nazivi većih mjesta cijele austrijske Istre, poput Boljuna koji se spominje na šest različitih načina, Lupoglava, Pazina, Pićna, Tinjana, Žminja i drugih, ali i manjih mjesta, poput Brda, Muna, Sutivanca, Šumbera, Vranje i drugih.

Osobna imena i prezimena pridošlica, uglavnom u talijanskoj transkripciji, navedena su na jednome mjestu kako bi pregled etničke pripadnosti bio jasniji. Ovaj popis, osim što budi znatiželju čitatelja da pronade i vlastito prezime, vrlo je važan dokument za sve imenoslovce pri proučavanju onomastičke građe, koji s lakoćom mogu doći do bitnih informacija o imenima i prezimenima, ali predstavlja i poticaj za istraživanja i čitav niz znanstvenika sličnih profila.

Zapisi u matičnim knjigama dodatno obogaćuju povijesnu sliku pridošlica budući da su se, ovisno o tome o kome se radilo, zapisi mogli razlikovati. Općenito uzevši, autor prikazuje ogledne zapise, kratke, složenije odnosno duže zapise i zapise o više članova obitelji, a pored toga stoje i zapisi na latinskom jeziku.

Premda knjiga obrađuje problematiku višestrukih migracija pojedinaca, obitelji i manjih zajednica, ona donosi i pregled života dugogodišnjih stanovnika Pule te niz korisnih podataka o crkvama i župama u povijesnom kontekstu, prikazujući tako sadržaje svakidašnjice žitelja Pule novog vijeka.

Posebno mjesto u publikaciji zauzima poglavlje o zanimanjima. Pridošlice su se najčešće zapošljavali kao sluge i sluškinje, no spominju se isto tako i obrti i ostala zanimanja, poput postolara, poljoprivrednika, itd. Jasna je, dakle, činjenica da su ljudi iz austrijske Istre dolazili u Pulu i radi posla. U ovom kontekstu autor spominje i crkveno, upravno i vojno osoblje koje je činilo sastavni dio puljskog društva u novom vijeku.

Nakon što se autor zadržao na posebnim podacima o etničkoj pripadnosti novih stanovnika (*habitantii nuovi*), kao dodatne specifičnosti matičnih knjiga Pule, razmatra se i problematika u svezi s brakom na osnovi matične knjige vjenčanih. Čitajući knjigu, saznajemo o različitim vrstama brakova, o vjenčanju na stanciji, o razlikama u dobi ženika, kao i o krvnom srodstvu između muža i žene.

O slučaju kasnijeg poroda autor govori na temelju proučavanja knjige krštenih. U ovom potonjem kontekstu posebnu pozornost posvećuje i nezakonitoj djeci. Autor donosi popis imena mjesta austrijske Istre za koja se vežu slučajevi izvanbračne djece te prikazuje konkretne primjere navodeći izvorne zapise. U popisu se mogu pronaći primjeri koji se vežu za veća mjesta, poput Boljuna, Pazina, Žminja i dr., ali i manja, poput Učke. Autor zaključuje raspravu o krštenjima analizirajući i predstavljajući slučajeve krštenja kod kuće.

Posljednja se poglavlja odnose na informacije koje je autor pronašao u knjizi umrlih. Iz ove je građe S. Bertoša izvukao najzanimljivije pojedinosti iz svakidašnjeg života pridošlica. Na temelju analiziranih podataka autor prikazuje dužinu života, bolesti i uzroke smrti te osobitosti, poput iznenadne smrti, smrti od gladi, ubojstva i smaknuća, neobične smrti, smrti u dječjoj dobi, smrti izvan vlastite kuće te slučajeve besplatnih ukopa.

Na kraju djela autor donosi zaključke o demografskim promjenama na tlu austrijske Istre prema podacima iz matičnih knjiga na osnovi analize prezimena, njihovoj učestalosti u matičnim knjigama te o postajanju kontakata i komunikacije između austrijske i mletačke Istre. Svoja razmatranja i zaključke potkrepljuje posebno priloženim tablicama i cjelovitim popisom doseljenika s područja austrijske Istre, sastavljenom kronološkim slijedom na temelju podataka iz puljskih matičnih knjiga od 1613. do 1817. godine.

Na kraju knjige, pored važnih priloga autor donosi bilješke, popis korištenih izvora i literature, sažetke na hrvatskom, talijanskom, engleskom i njemačkom jeziku te kazala mjesta, imena i pojmova koja dodatno olakšavaju pretraživanje građe.

Tekstovi su popraćeni ilustracijama mjesta i panoramama sela i gradova nekadašnje austrijske Istre, faksimilima matičnih knjiga, crtežima Prospera Petronija, Johanna Weickharda Valvasora i Giulija De Franceschija te zemljovidima Pazinske knežije i privatnih gospoštija, kao i G. A. Capelarisovim zemljovidom Istre iz 1797., koji se nalazi u privatnoj zbirci obitelji Bertoša. Ilustracije, osim što pridonose estetskom oblikovanju

djela, omogućuju i kvalitetnije razumijevanje građe pružajući cjelovitiju sliku tadašnje stvarnosti.

S povijesnog aspekta, knjiga *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku* prof. dr. sc. Slavena Bertoše vrlo je važno i iznimno dragocjeno djelo iz više razloga, prvenstveno što knjiga daje doprinos istraživanju matičnih knjiga kao povijesnih izvora. Upravo zahvaljujući takvom postupku, Bertoša dokumentira svakidašnjicu na određenom prostoru. Proučavajući analiziranu građu, povjesničar će lako pronaći temelj za vlastito istraživanje služeći se navedenim informacijama budući da u tom kontekstu treba istaknuti kako je povijest austrijske Istre nedovoljno istražena. Ovo djelo, iako se primarno bavi fenomenom migracija, važan je doprinos poimanju opće povijesti austrijske Istre, pri čemu autor s osobitom pozornošću prati svakidašnji život pojedinca te služeći se induktivno-deduktivnom metodom preko pojedinačnih primjera dolazi do općih zaključaka.

Ovo je djelo značajan doprinos povijesnoj literaturi, ali ne smijemo zanemariti čitav niz elemenata koji upućuju na etnografsku građu upravo zbog mnoštva informacija o tadašnjoj onomastici, ali i zbog niza antropološko-socioloških detalja. Citirani primjeri i zapisi iz matičnih knjiga daju pregled običaja cijele Istre tijekom novog vijeka. Stoga će u knjizi važan izvor za dodatna istraživanja u ovom djelu, uz povjesničare, pronaći sociolozi, etnolozi i antropolozi.

U zaključku treba svakako napomenuti da je knjiga napisana jednostavnim jezikom i slikovitim, živopisnim stilom, čime autor kompleksnu građu približava širem čitateljstvu ne zanemarujući pritom znanstveni pristup povijesnom istraživanju, što govori o zreloom radu namijenjenom stručnoj javnosti.

Matija Drandić